

POLICIJA I GRAĐANI
PRIRUČNIK ZA GRAĐANE

Zagreb, 2005.

Nakladnik

Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske
Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava

Za nakladnika

doc. dr. sc. Irena Cajner Mraović
Žarko Puhovski

Glavna i odgovorna urednica

mr. sc. Vinka Mustać

Lektorica

Zora Stričević

Naslovnica

Nikša Jelovčić

Naklada

35 000 primjeraka

Priprema i tisak

Tiskara „Meg+Ž“

ISBN 953-6991-12-8

SADRŽAJ

UVOD

POLICIJA I GRAĐANI

Što je zadaća policije, koji su njezini poslovi prema važećim zakonima u Republici Hrvatskoj?

Tko je policijski službenik i koje ovlasti ima u odnosu na građane?

Policijske ovlasti

PROVJERA I UTVRĐIVANJE IDENTITETA OSOBA I PREDMETA

Provjera identiteta osoba

Utvrđivanje identiteta osoba

Provjera i utvrđivanje identiteta predmeta

PREPOZNAVANJE

UZIMANJE OTISAKA PRSTIJU I DRUGIH DIJELOVA TIJELA

POZIVANJE OSOBA

Pozivanje maloljetnih osoba

TRAŽENJE POTREBNIH OBAVIJESTI OD GRAĐANA

Prikupljanje obavijesti od uhićenog osumnjičenika

DOVOĐENJE

OGRANIČENJE SLOBODE KRETANJA I ZADRŽAVANJE

UHIĆENJE

Uhićenje maloljetnika

RASPISIVANJE POTRAGA ZA OSOBAMA I STVARIMA

OSIGURANJE I PREGLED MJESTA DOGAĐAJA

PREGLED OSOBA, PREDMETA I PROMETNIH SREDSTAVA

PRETRAGA

PRIVREMENO ODUZIMANJE PREDMETA

SNIMANJE NA JAVNIM MJESTIMA

UPOZORENJA I ZAPOVIJEDI

UPORABA SREDSTAVA PRISILE

ZAPRIMANJE PRIJAVA

POSTUPANJE PREMA MALOLJETNICIMA

NASILJE U OBITELJI

UNUTARNJI I VANJSKI NADZOR NAD POLICIJOM

Unutarnji nadzor

Vanjski nadzor

Disciplinska odgovornost

**ADRESAR ORGANIZACIJA KOJIMA SE GRAĐANI MOGU
OBRATITI ZA POMOĆ**

UVOD

Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava izdao je 2003. godine, u suradnji s Ministarstvom unutarnjih poslova Republike Hrvatske, priručnik *Policija i ljudska prava*. Priručnikom su obuhvaćeni svi domaći i međunarodni standardi zaštite ljudskih prava bitni za postupanje policijskih djelatnika u obavljanju njihovih svakodnevnih djelatnosti. Koristit će se kao jedno od nastavnih sredstava u edukaciji budućih policijskih djelatnika na Policijskoj akademiji u Zagrebu, ali i kao sredstvo za edukaciju aktivnih policijskih djelatnika na seminarima. Prilikom prezentacije Priručnika najavljeno je da će se u drugoj fazi projekta izraditi i priručnik za građane, kako bi im se pomoglo u boljem razumijevanju njihovih prava i dužnosti u mnogobrojnim kontaktima s policijskim djelatnicima.

Redovite životne situacije dovode do brojnih kontakata između policijskih djelatnika i građana¹, a one ponekad rezultiraju i povredama ljudskih prava građana, ali i policijskih službenika. Namjera autora ovog Priručnika bila je pomoći građanima u lakšem snalaženju u tim situacijama, a isto tako omogućiti policijskim djelatnicima lakše obavljanje njihova posla. Složenost je tog dvostranog odnosa i glavni razlog zbog kojeg smo odlučili da nakon priručnika koji će poslužiti edukaciji policijskih djelatnika, načinimo i priručnik za edukaciju najšireg građanstva. Polazeći od pretpostavke da samo dobro informirani i educiran građanin, svjestan svojih prava i obveza, može na pravi način reagirati na njihovu povredu, odlučili smo izraditi ovaj Priručnik koji obuhvaća najčešće situacije u kojima se građani susreću s policijskim djelatnicima. Sve te situacije pokušat ćemo jednostavno prikazati uz primjereno objašnjene ovlasti policijskih djelatnika, kao i prava i obveze građana. Uz opis mogućih situacija susretanja građana i policije, predstaviti ćemo i proceduru za podnošenje predstavljeni građana zbog neodgovarajućeg postupanja policijskih djelatnika, kao i popis institucija i organizacija kojima se građani mogu obratiti za zaštitu svojih prava. Građanima će se na taj način omogućiti da u potpunosti spoznaju svoja prava i obveze i da ih mnogo djelotvornije zaštite od mogućih kršenja.

U državi i društvu koje, poput hrvatskoga, koje sebe smatra u velikoj mjeri demokratskim, potrebno je postići visok stupanj obrazovanosti, kako profesionalnih djelatnika državnih službi (u ovom slučaju policijskih djelatnika), tako i običnih građana. Rezultat toga bit će svjesnost o značaju ljudskih prava i potrebi njihove zaštite, što je, uostalom, jedan od važnijih preduvjeta za pristupanje Hrvatske Europskoj uniji za što se zalaže većina građana Republike Hrvatske. Na tom putu važna je suradnja državnih institucija i subjekata civilnog društva, što je u ovom slučaju u potpunosti postignuto bliskom suradnjom Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske i Hrvatskoga helsinškoga odbora na izradi ovog Priručnika. Priručnik je izrađen uz financijsku pomoć programa FRESTA, Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Danske, i dio je regionalnog projekta Balkanske mreže za ljudska prava. Osim u Hrvatskoj, takvi priručnici bit će izrađeni i u Albaniji, Bugarskoj, Makedoniji, Srbiji i Crnoj Gori. Ondje će biti prilagođeni prilikama i pravnim sustavima koji vladaju u tim zemljama. Krajnji je cilj izrade ovog Priručnika dostupnost najširem krugu građana, kako bi njegove korisne informacije bile dostupne svim zainteresiranima.

¹ U ovom se priručniku distinkcija između policijskih službenika i građana upotrebljava samo kolokvijalno, čime se niti na koji način ne umanjuju građanska prava policajaca.

POLICIJA I GRAĐANI

Da su ljudi anđeli, nikakva vlast nad njima ne bi bila potrebna - podučili su nas klasici, tvorci prvoga demokratskog ustava. Kao što znamo, to nije tako, pa je stoga stvoren sustav «društvenog ugovora» i svatko se od nas odriče dijela osobne slobode koju bi imao kad nikakve vlasti ne bi bilo, i razmjenjuje je za sigurnost.

Sigurnost je javno dobro što nam ga pribavlja država. Time što živimo u organiziranom društvu, pristajemo i na tome prilagođenu definiciju slobode koja naša prava ograničava pravima i slobodom drugih ljudi u društvu.

U tradiciji stabilnih demokratskih društava vlast se smatra «nužnim zlom» koje proizlazi iz «društvenoga ugovora», a ne nadljudskom, božanskom tvorevinom kojoj se čovjek mora pokoravati bez obzira na to kako se ona odnosi prema njemu. Država nije «sama sebi svrhom», nego je mehanizam koji osigurava ostvarivanje ljudskih prava i sloboda. Franklin D. Roosevelt u svom je slavnom govoru iz vremena neposredno prije američkog ulaska u rat protiv nacističke Njemačke 1942. godine «proglasio» četiri slobode: osobne slobode čovjeka i građanina, slobodu vjeroispovijesti, slobodu govora i slobodu od straha. Suvremena država nije mehanizam koji bi građanina smio držati u strahu, jer država koja se zasniva na strahu, gazi ljudska prava.

Državljanin nije *podanik* svoje države ako je ona sustav utemeljen na društvenom ugovoru jer se u njoj svjesno odričemo dijela svojih prava. Ni jedno tijelo države, a pogotovo javna uprava ili ona tijela, koja su poput policije zadužena za provođenje zakona, ne smiju se prema državljaninu odnositi kao prema podaniku.

Država, koja je po pretpostavci utemeljena na «društvenom ugovoru» sustav je «vladavine prava». Propisanom procedurom donose se zakoni koji jednako vrijede za sve pripadnike društva. Jednom donesen zakon obvezuje i onoga tko je donio zakon, pa tako nikako ne može važiti krilatica kako je iznad parlamenta samo Bog. Iznad nacionalnog parlamenta su Ustav kao temeljni zakonski akt države i sustav zakona koji određuju funkcioniranje države.

Pred zakonom smo načelno svi jednaki. Postoji, međutim, dodatna zaštita prava građanina koja se provodi interpretacijom zakona. Naime, građaninu je dopušteno da čini sve ono što mu zakon izričito ne zabranjuje, a država i oni koji provode zakon imaju u interpretaciji zakonodavstva posve drukčiji položaj - oni smiju činiti samo ono što im zakon izričito dopušta. Sve drugo izričito im je zabranjeno. Na taj se način postavljaju granice onima koji imaju veću moć od ostalih pripadnika društva. Ovakvo restriktivno tumačenje zakona vrijedi za sve koji obnašaju funkcije vlasti u društvu - od političara pa do onih koji provode zakon - javnih službenika ili pripadnika policijskih snaga.

Policija je **javna služba**. Po jednoj od svjetski priznatih definicija ta služba je organizacija kojoj je dano opće pravo uporabe zakonom ograničene sile kako bi utjecala na ponašanje građana. U demokratskoj se tradiciji smatra da to pravo primjene prinude proizlazi iz potrebe da se provode zakoni, a nužno je da postoji specijalizirana javna ustanova koja će to raditi kako bi se izbjegla pojava «samoorganiziranja» građana i primjene neobuzdane sile. Policija je organizacija koja se suočava s problemima koji moraju biti riješeni odmah. Kao čimbenik formalnoga društvenoga nadzora, ona je od države dobila pravo otkrivati i ograničavati kriminal i protuzakonito ponašanje. Važno je, međutim, naglasiti da policija nije kreator niti tumač društvenih pravila, niti donosi zakone, nego je ovlaštena samo za njihovo provođenje. Znanstvenici stoga naglašavaju ulogu policije u smanjivanju upotrebe sile i nasilja u društvu, jer ona silu primjenjuje samo prema onima koji remete javni red, dakle, prema onima koji su na pogrešan način prilagođeni životu u društvu.

U svim društvima policija je birokratska organizacija. U njoj se, više nego u drugim javnim službama ili ostalim granama državne uprave, poštuje hijerarhija. Policijska hijerarhija, međutim, nije istovjetna vojnoj, kao što ni policijska organizacija nije vojnička organizacija. Zakon je osnova postupanja policajca, a on pritom mora potpuno zanemariti svoja osobna uvjerenja. Policajac nema pravo prosuđivati neko djelo kao moralno ili nemoralno, ispravno ili neispravno, već mora samo utvrditi je li počinitelj tog djela kršio zakon ili je djelovao unutar zakona. Takva obveza izrazito je teška, jer od policajca zahtijeva isključivanje vlastitih emocija, ali samo je tako moguće ostvariti načelo vladavine prava i osigurati da svi državljani doista budu jednaki pred zakonom, pa i pred institucijom zaduženom za provođenje zakona.

Posao policajca izrazito je složen. Izvor njegove složenosti nije samo ovaj zahtjev da u svakodnevnom djelovanju «isključuje» svoja osobna uvjerenja i vrednovanja. Od njega se zahtijeva i podvrgavanje unutarnjoj stezi policijske organizacije, ali i to da u obavljanju posla sam poduzima inicijativu i da pritom preuzima rizike, čak i za vlastiti život. Ni jedna druga djelatnost u javnoj upravi nije toliko vezana s rizicima i opasnošću kao što je to policijski posao.

Policajac u ophodnji mora biti spreman primijeniti silu u opasnim situacijama, ali pritom mora biti usredotočen na to da ne prekorači svoje ovlasti, i da ta sila ne bude pretjerana. Ne reagira li pravodobno, njegova prisutnost i rad postaju nepotrebni, a ako prekorači ovlasti sam se izlaže opasnosti od odgovornosti unutar policijske hijerarhije, ali i opasnosti da policiju, kao službu, «dovede na loš glas». Ništa manje izazova i protuslovlja ne izaziva ni posao policijskih istražitelja od kojih javnost očekuje učinkovitost u razrješavanju kaznenih djela. Istovremeno, djelovanje istražitelja ne može biti učinkovito ne uživaju li povjerenje društva i ne pružaju li im građani pomoć i informacije kojima eventualno raspolažu. Sociolozi koji su se u svijetu bavili odnosima u policijskoj hijerarhiji uočili su kako u svim sustavima postoje slična unutarnja protuslovlja: unutarnja policijska struktura duboko je podijeljena na «radnike» i «šefove» koji se uvelike razlikuju i po uvjerenjima i po interesima. Policijski pozornici u svim su zemljama, ne bez razloga, uvjereni kako policijska uprava ima malo razumijevanja (ako ga uopće ima) za njihov svakodnevni posao.

Dodatnu težinu policijskoga posla predstavlja *nejasnoća* položaja policajca kao pojedinca. S jedne strane, on je uključen u svakodnevni život zajednice, kao i svaki drugi građanin i ima svoj *civilni* život. S druge strane, on je dio složenoga hijerarhijskog sustava koji nameće zahtjevna pravila, nalik onima iz vojničkog života. Osim toga, posao ga dovodi u kontakte sa svijetom kriminala. Činjenica da u društvu često postoji odmak prema *odori* općenito, a pogotovo prema snagama koje provode zakon, samo dodatno otežava svakodnevni život policajca. Osim toga policijski se posao obavlja u smjenama: danju i noću, radnim danom, vikendom i praznicima. Ta vezanost uz posao i nemogućnost da nakon radnog vremena policajac «zatvori ladicu», posveti se obitelji i isključi iz profesionalne odgovornosti, dodatno utječe na distancu između policajca i njegova «civilnog» okruženja.

Društvo koje želi imati učinkovitu policiju, policiju koja štiti ljudska prava i vrlo se ograničeno i odgovorno koristi pravom na upotrebu sile, mora biti svjesno ovih svakodnevnih problema policijskih službenika. Za svakog građanina, pa i za policajca, zakon vrijedi jednako, ali valja znati kakvi su ljudski izazovi što ih stvara policijski posao.

Zadatak je policajaca da građanima pružaju zaštitu njihovih temeljnih ustavnih prava i sloboda i ostalih prava koja proizlaze iz Ustava i zakona. Djelovanje policije regulirano je Zakonom o policiji, što ga je Sabor usvojio 14. prosinca 2000. godine.

Policija je služba središnje države, ali u svom je djelovanju čvrsto uklopljena u lokalnu zajednicu u kojoj djeluje. Zadatak policije je pružanje pomoći tijelima središnje države, ali i jedinicama lokalne i područne samouprave, te pravnim osobama i građanima u slučaju opće opasnosti izazvane prirodnim nepogodama ili epidemijama.

Ako tijela državne uprave ili druga tijela koja imaju javne ovlasti pretpostavljaju da bi u izvršavanju svojih ovlasti mogli biti izloženi fizičkom otporu, policija će im pružiti zaštitu i pomoć pri izvršenju njihovih obveza.

Unutar policije, stoga, postoje razrađeni sustavi nadzora. Osim zapovjednog nadzora i unutarnje kontrole, policija je pod kontrolom izvršne vlasti jer je Ravnateljstvo policije dio Ministarstva unutarnjih poslova. Uspostavljen je i nadzor predstavničkoga tijela i zakonodavne vlasti. Naime, ministar unutarnjih poslova najmanje jednom godišnje Saboru podnosi pisano izvješće o obavljanju policijskih poslova. Parlamentarni Odbor za nacionalnu sigurnost može o radu policije raspravljati i češće, a Ministarstvo unutarnjih poslova tom je odboru, na njegov zahtjev, dužno podnositi i izvješća o pojedinačnim slučajevima.

Koncept uključenosti policije u lokalnu zajednicu postiže se i time da načelnike policijskih uprava ministar unutarnjih poslova imenuje nakon konzultacije sa županijskom skupštinom (odnosno skupštinom grada Zagreba) na čijem području djeluje policijska uprava.

U svakom modernom društvu javnost je važan instrument kontrole vlasti i javnih službi (kakva je policija). Stoga građani, kad su neposredno zainteresirani, imaju pravo na neposredan pristup informacijama o rješavanju poslova iz policijske nadležnosti. Osim toga, mediji imaju pravo na informacije o policijskim poslovima. Ministar unutarnjih poslova može uskratiti informacije o policijskom djelovanju samo ako bi se njihovim iznošenjem ugrozila državna, vojna, poslovna ili službena tajna.

Ako svoja prava i interes ne mogu neposredno ostvariti, građani se mogu obratiti i Pučkom pravobranitelju, parlamentarnoj instituciji zaduženoj za zaštitu prava građana ili nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom ljudskih prava.

Što je zadaća policije, koji su njezini poslovi prema važećim zakonima u Republici Hrvatskoj?

U svakoj državi postoje određena pravila ponašanja u obliku zakona, kao i organizacije koje imaju zadatak provoditi te zakone. Provođenje i poštovanje zakona podrazumijeva situacije u kojima su prava, slobode i obveze propisane zakonom za sve ljude jednake i uz jamstvo da će se prema ljudima u sličnim situacijama postupati jednako. U suvremenim je državama broj pravila kojima se određuje ponašanje velik kao i broj zakona kojima se to ponašanje propisuje.

Također se u svakoj demokratskoj državi smatra da je policija (samo) jedna od tih organizacija koje imaju zadaću osiguranja provedbe takvih zakona. U Hrvatskoj policija te poslove prije svega obavlja na osnovi Zakona o policiji, ali i niza drugih od kojih navodimo Zakon o prekršajima, Zakon o kaznenom postupku i Zakon o sigurnosti prometa na cestama.

Svaki od navedenih zakona kao građanima nam nameće određene obveze i/ili potvrđuje ili daje određena prava. Istodobno određuje i tijela koja imaju zadaću provedbe tih zakona. Provedba zakona znači višestruku obvezu koja se može opisati kao pravo i obveza istodobno.

Pravo znači da točno određeno tijelo ili osobe u tom tijelu moraju postupiti, poduzeti radnje kad saznaju za povredu zakona, a obveza znači da to moraju učiniti na način na koji zakon propisuje. Jednostavno govoreći, zaposlenici u tim tijelima moraju raditi svoj posao na profesionalan način.

Kad se govori o ukupnosti policijskih poslova, oni najjasnije dolaze do izražaja u Zakonu o policiji koji kao policijske poslove određuje:

1. zaštitu života, prava, sigurnosti i nepovredivosti osobe
2. zaštita imovine
3. sprječavanje i otkrivanje kaznenih djela, prijestupa i prekršaja

4. traganje za počiniteljima kaznenih djela, prijestupa i prekršaja i njihovo dovođenje nadležnim tijelima
5. nadzor i upravljanje cestovnim prometom
6. poslovi sa strancima na osnovi zakona
7. nadzor i osiguranje državne granice,
8. poduzimanje hitnih i nužnih mjera za otklanjanje izravne opasnosti za ljude i imovinu kad te mjere ne mogu pravodobno poduzeti nadležna tijela i druge poslove određene zakonom.

Iz ovoga proizlazi da poslovi policije nisu, kako se vrlo često naglašava i misli, usmjereni na kažnjavanje građana, već suprotno, oni imaju primarnu zadaću zaštititi građane od raznih napada koji prijete njihovim životima, imovini, pravima ali i pružiti im pomoć u ostvarivanju svih prava koja im pripadaju. Sagledavši sve ove poslove, možemo ih svrstati u dvije skupine:

1. održavanje javnog reda koje uključuje sprječavanje i otkrivanje prekršaja i kaznenih djela
2. pomoć građanima u svim oblicima izvanrednih situacija (požari, poplave, epidemije i sl.).

Javni red predstavlja osnovu mira, stabilnosti i sigurnosti svake države. Narušavanje javnog reda predstavljaju ponašanja kojima se na nedopušten - nezakonit način narušava mir, red, sloboda kretanja, mogućnost ostvarivanja prava građana, pravo na normalan život i druga.

Za policiju je održavanje javnog reda posebno važno, ne samo zato što uspješno obavljanje tog posla pokazuje njezinu sposobnost već i zato što pokazuje koliko policija štiti prava građana. Naime, na ovom se području istovremeno susreće i ostvaruje ili ne ostvaruje više temeljnih prava građana, a u svakodnevnom ponašanju u pravilu se konzumiraju istodobno. Sprječavanje i otkrivanje kaznenih djela i prekršaja građani vrlo često nazivaju policijskim istragama. Policijske istrage su planirana aktivnost policije čiji je cilj otkriti počinitelje kaznenih djela ili prekršaja, prikupiti obavijesti i druge dokaze potrebne za vođenje postupka te osigurati da se počinitelj ne sakrije ili ne pobjegne.

Policijske istrage su u svakoj državi, pa tako i kod nas, intenzivno pravno normirana djelatnost ovlaštenih državnih tijela. Država na ovom području propisuje praktički svaku radnju koju njezina tijela poduzimaju s ciljem otkrivanja kaznenog djela. Razlog za takvu normiranost je u činjenici da se radnjama čiji je cilj prikupljanje dokaza ulazi u područje temeljnih prava građana pa se propisivanjem načina provođenja tih radnji štite prava građana i sprječavaju zloporabe.

Tko je policijski službenik i koje ovlasti ima u odnosu na građane?

Policijski službenici su zaposlenici Ministarstva unutarnjih poslova kojima se daju posebna ovlaštenja (ovlasti) u provođenju navedenih policijskih poslova. Policijske ovlasti smije primijeniti (koristiti) samo policijski službenik.

Policijski službenici su u odnosu na druge zaposlenike Ministarstva posebno osposobljeni (školorani) za poduzimanje ovlasti. Svoj status dokazuju službenom značkom i iskaznicom koju im izdaje Ministarstvo unutarnjih poslova. U pravilu su dužni nositi odoru kada obavljaju poslove održavanja javnog reda i mira, nadzora i upravljanja prometom na cestama te nadzora i zaštite državne granice. Izgled odore, službene značke i iskaznice propisan je Zakonom. Potrebno je istaknuti da svi policijski službenici ne obavljaju svoj

posao u odori, već u civilnoj odjeći, kao npr. pripadnici kriminalističke policije. Također je jedno od prepoznatljivih obilježja policijskih službenika i ovlaštenje za nošenje oružja. Ta ovlast nošenja oružja vezana je uz pravo policijskih službenika da primjenjuju silu u obavljanju svojih poslova kada to zakon dopušta.

Policijske ovlasti

Policijske ovlasti su zakonom propisane radnje koje policijskom službeniku omogućavaju obavljanje navedenih policijskih poslova. Možemo ih promatrati kao pravo i dužnost policijskog službenika da poduzima određene aktivnosti. Pravo i dužnost za policijskog službenika znači da on određenu radnju smije ili mora poduzeti isključivo na način koji propisuje zakon, ali i u situacijama kad to zakon propisuje ili, bolje rečeno, dopušta. Policijski službenik u okviru tih ovlasti određene radnje poduzima sam ili od neke osobe - građanina traži da nešto poduzme ili ne poduzme.

Izuzetno je važno istaknuti da poduzimanje određene ovlasti ne ovisi o volji policijskog službenika već o konkretnim okolnostima koje određuju vrstu ovlasti kao i vrijeme njezina poduzimanja.

Sve policijske ovlasti propisane su zakonskim i podzakonskim propisima, kao i način njihova poduzimanja. Ovdje navodimo: provjeru i utvrđivanje identiteta osoba i predmeta; prepoznavanje; uzimanje otisaka prstiju i drugih dijelova tijela; pozivanje; traženje obavijesti od građana; dovođenje; ograničenje slobode kretanja; uhićenje; raspisivanje potraga; osiguranje i pregled mjesta događaja; pregled osoba, vozila i prtljage; pretraga; privremeno oduzimanje predmeta; snimanje na javnim mjestima; davanje upozorenja i zapovijedi; uporaba sredstava prisile; zaprimanje prijava; postupanje prema maloljetnicima i postupanje tijekom nasilničkog ponašanja u obitelji.

PROVJERA I UTVRĐIVANJE IDENTITETA OSOBA I PREDMETA

Provjera identiteta osoba

Policijski službenik provodi provjeru identiteta osobe uvidom u njenu osobnu iskaznicu, vozačku dozvolu, putnu ili drugu javnu ispravu s fotografijom, a koju su izdala ovlaštena državna tijela. Najčešće isprave koju građani posjeduju su: osobna iskaznica, putovnica ili vozačka dozvola.

Osobna iskaznica je javna isprava koja prije svega služi za dokazivanje identiteta, ali se njome dokazuje i državljanstvo, spol, datum rođenja, adresa stanovanja i prebivalište. Osobe starije od 16 godina života moraju imati osobnu iskaznicu ako imaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, a mogu je, ali ne moraju imati, nakon navršene 15 godine života.

Putovnica je putna isprava kojom se dokazuje identitet i hrvatsko državljanstvo, a služi za neograničeni broj putovanja u inozemstvo. Svaki hrvatski državljanin bez obzira na dob ima pravo na putovnicu, osim u slučajevima iznimki predviđenih zakonom.

Vozačka dozvola je javna isprava koja služi kao dokaz osposobljenosti za upravljanje motornim vozilima i radnim strojevima određenih kategorija, a kako sadrži i fotografiju osobe, služi i za provjeru odnosno utvrđivanje identiteta.

Za osobe koje nisu dužne posjedovati navedene javne isprave ili ih nemaju kod sebe, provjera identiteta može se provesti uvidom u druge isprave s fotografijom ili na osnovi vjerodostojnog iskaza osobe koja posjeduje kod sebe ispravu za dokazivanje identiteta.

Policijski službenik ima pravo provjere identiteta osobe:

1. koju treba uhititi, dovesti, zadržati ili uputiti nadležnim tijelima državne vlasti
2. od koje prijeti opasnost koja zahtijeva policijsko postupanje
3. nad kojom se obavlja pregled ili pretraga ili se poduzimaju druge zakonom propisane mjere i radnje
4. koja se zatekne u tuđem domu, objektu i drugim prostorima ili u prijevoznom sredstvu nad kojim se obavlja pregled ili pretraga, ako je provjera identiteta potrebna
5. koja se zatekne na prostoru ili u objektu na kojem je privremeno ograničena sloboda kretanja, ako je provjera identiteta potrebna
6. koja prijavljuje izvršenje kaznenog djela, prijestupa ili prekršaja ili počinitelje tih djela, odnosno priopćava obavijesti od interesa za rad policije
7. koja svojim ponašanjem izaziva sumnju da je počinitelj kaznenog djela prijestupa ili prekršaja ili da ga namjerava počinuti ili po osobnom izgledu nalikuje osobi za kojom se traga
8. koja se zatekne na mjestu izvršenja kaznenog djela, prijestupa ili prekršaja
9. koja se nalazi na mjestu na kojem je iz sigurnosnih razloga nužno utvrditi identitet svih osoba ili pretežnog broja osoba
10. na opravdani zahtjev službenih osoba tijela državne uprave, pravnih ili fizičkih osoba.

Opravdanim zahtjevom smatra se zahtjev iz kojeg je vidljivo da su službenim osobama takvi podaci nužni za zakonito postupanje ili da je fizičkim osobama povrijeđeno neko pravo.

Utvrđivanje identiteta osoba

Utvrđivanje identiteta osobe primjenjuje se prema osobama koja ne posjeduju valjane isprave kojima mogu dokazati svoj identitet. Nevaljanost isprave znači da osoba uopće nema ispravu, da je isprava krivotvorena ili da osoba ne može dati nikakve valjane podatke o sebi.

Utvrđivanjem identiteta osobe provjeravaju se odnosno utvrđuju pravna, stvarna i tjelesna svojstva po kojima se ta osoba razlikuje od drugih osoba. Utvrđivanje identiteta osobe provodi se u sljedećim slučajevima:

1. kad se identitet ne može utvrditi provjerom
2. kad postoji sumnja u vjerodostojnost isprava ili iskaza
3. na zahtjev suda, državnog odvjetnika ili drugog nadležnog tijela.

Utvrđivanje identiteta je postupak u kojem se koriste različite kriminalističke metode ili medicinska odnosno druga vještačenja. Kao kriminalističke metode mogu se koristiti provjere u evidencijama rođenih, umrlih, osobni opis, prepoznavanje i sl.

Složeniji oblici utvrđivanja identiteta su: uzimanje otisaka prstiju, utvrđivanje strukture DNA, grafološka vještačenja i slično. Ako ne postoji sumnja da je osoba počinila kazneno djelo ili prekršaj, ove metode mogu se primijeniti samo uz pisani pristanak osobe.

Policijski službenik dužan je, prije davanja pristanka na potpis, osobi koja daje pristanak obrazložiti razloge primjene ovlasti utvrđivanja identiteta.

Kao jedna od mogućih metoda utvrđivanja osoba javlja se i javno objavljivanje fotorobota, crteža, snimke ili opisa osobe. Kada identitet nije moguće utvrditi na dugi način, Ministarstvo unutarnjih poslova ovlašteno je objaviti fotografiju osobe koja zbog različitih razloga ne može dati nikakve podatke o sebi kao i mrtvog tijela nepoznate osobe.

Fotografija osumnjičene osobe može se objaviti samo uz pristanak istražnog suca.

Provjera i utvrđivanje identiteta predmeta

Ako postoji sumnja oko identiteta predmeta, tada policijski službenici smiju provesti postupak provjere i utvrđivanja identiteta predmeta. Ovi postupci se provode kad je u postupku potrebno utvrditi obilježja i svojstva predmeta, te odnos između osobe ili događaja i predmeta.

Ministarstvo je ovlašteno javno objaviti sliku, crtež, snimku ili opis predmeta ako je to od značaja za uspješno vođenje postupka utvrđivanja identiteta predmeta.

Provjerom i utvrđivanjem identiteta predmeta utvrđuju se obilježja i svojstva predmeta po kojima se on razlikuje od drugih istovrsnih predmeta (oblik, veličina, boja, težina, kvaliteta, tvorničke oznake i dr.) te se utvrđuje odnos između osobe ili događaja i predmeta.

PREPOZNAVANJE

Prepoznavanje je istražna radnja koju provodi policija na zahtjev državnog odvjetnika, istražnog suca ili na vlastiti poticaj.

Prepoznavanje je oblik utvrđivanja identiteta osoba na način da se nastoji utvrditi identitet ranije viđene osoba s predočenom osobom. Ovdje se ne radi o identifikaciji u smislu utvrđivanja nečijeg imena i prezimena, već o određenoj vrsti davanja iskaza utemeljenog na opažanju o tome je li predočena osoba viđena ranije, u pravilu kako čini kazneno djelo, s

jednom od osoba koje su predočene u liniji za prepoznavanje. Prepoznavanje se može obavljati neposredno i posredno. Neposredno prepoznavanje je ono kod kojeg se osobi koja prepoznaje (svjedoku) predočava određeni broj osoba među kojima je mogući počinitelj kaznenog djela. Posredno prepoznavanje je najčešće prepoznavanje putem fotografija ili korištenjem drugih tehničkih metoda, a osobe koje se prepoznaju nisu nazočne prepoznavanju.

O prepoznavanju se sastavlja zapisnik, te sačinjava zajednička snimka svih pokazanih osoba.

Pri prepoznavanju treba se brinuti o sigurnosti osobe koja vrši prepoznavanje (svjedoka) te je prepoznavanje, u onim slučajevima kad postoji opasnost za sigurnost te osobe ili njezinih bližnjih, potrebno poduzeti tako da je ne čuju i ne vide osobe koje prepoznaje. Građani su se dužni odazvati prepoznavanju, pod prijetnjom novčane kazne.

UZIMANJE OTISAKA PRSTIJU I DRUGIH DIJELOVA TIJELA

Za potrebe kaznenog postupka posebno se ističe identifikacija osumnjičenika daktiloskopiranjem, slikanjem i objavom slike u sredstvima javnog priopćavanja, prepoznavanjem te uzimanjem tjelesnih uzoraka. Policija je ovlaštena poduzeti potrebne mjere radi utvrđivanja istovjetnosti osumnjičenika. Zbog toga ga mogu slikati i uzimati otiske prstiju, a po odobrenju istražnog suca i objaviti osumnjičnikovu sliku. Ako je potrebno utvrditi od koga potječu otisci prstiju na pojedinim predmetima, mogu se uzeti otisci prstiju od osoba za koje postoji vjerojatnost da su mogle doći u dodir s tim predmetima.

Uzimanjem povjerljivih medicinskih uzoraka radi analize temeljnog genetskog materijala žive osobe bez njezine privole poduzimaju se prema osobi za koju postoje osnove sumnje da je počinila kazneno djelo za koje se može izreći kazna zatvora kao glavna kazna, te vjerojatnost da će se takvom analizom pribaviti podaci važni za uspješno vođenje kaznenog postupka temeljem naloga suda.

POZIVANJE OSOBA

Policijskim službenicima dopušteno je pozivati na obavijesni razgovor građane za koje se osnovano može pretpostaviti da raspolažu obavijestima nužnim za obavljanje policijskih poslova koji se odnose na :

- zaštitu života, prava, sigurnosti i nepovredivosti osoba
- zaštitu imovine
- sprječavanje i otkrivanje kaznenih djela, prijestupa i prekršaja
- traganje za počiniteljima kaznenih djela, prijestupa i prekršaja i njihovog dovođenja nadležnim tijelima.

Zakonski propisi određuju garantivna pravila koja se sastoje u tome da se prisilno može dovesti osumnjičenika koji se nije odazvao pozivu ako je na to u pozivu bio upozoren ili iz okolnosti proizlazi da odbija primitak poziva.

Sadržaj poziva kao i dodatne uvjete za pozivanje određuje Zakon o policiji i Pravilnik o načinu policijskom postupanja.

Sukladno navedenim odredbama dopušteno je pozivati na obavijesni razgovor osobu za koju se osnovano može pretpostaviti da raspolaže s obavijestima nužnima za obavljanje policijskih poslova (zaštita života, prava, sigurnosti i nepovredivosti osobe; zaštita imovine; sprječavanje i otkrivanje kaznenih djela, prijestupa i prekršaja; traganje za počiniteljima

kaznenih djela, prijestupa i prekršaja i njihovo dovođenje nadležnim tijelima). U pozivu se mora naznačiti naziv, mjesto i adresa ustrojstvene jedinice Ministarstva, razlog, mjesto i vrijeme pozivanja.

Osoba koja se odazvala pozivu ili je bila prisilno dovedena, a odbije dati obavijest, ne smije se ponovno pozivati zbog istog razloga. O obavljenoj dostavi sastavlja se potvrda (dostavnica).

Osobu koja se nalazi u domu smije se pozivati u vremenu od 06.00 do 22.00 sata.

Iznimno, ako postoji opasnost od odgode, osobu od koje se traži obavijest policijski službenik ovlašten je pozvati izvan navedenog vremena. Također, policijski službenik je ovlašten, ali samo iznimno, osobu pozvati i usmeno ili odgovarajućim telekomunikacijskim sredstvom. Obveza priopćavanja razloga pozivanja postoji i kod ovakvog pozivanja. Osoba se uz svoju suglasnost može i prevesti do službenih prostorija.

Osobe se iznimno smiju pozivati i sredstvima javnog priopćavanja kada je to prijeko potrebno zbog opasnosti od odgode, sigurnosti postupanja, ili kada se poziv upućuje većem broju osoba.

Svaki pisani poziv upućuje se poštom ili ga osobno dostavlja policijski službenik. Policijski službenik koji osobno dostavlja pisani poziv, uručit će ga osobi na adresi stanovanja ili na drugom mjestu gdje osobu zatekne. Prije uručivanja poziva provjerava se identitet osobe kojoj uručuje poziv. Kad se poziv uručuje na adresi stanovanja, tada policijski službenik poziv uručuje na vratima stana, gdje traži i potpisivanje potvrde o prijemu poziva. Samo iznimno, ako je pozvan da uđe u stan, poziv može uručiti i u stanu.

Ako primatelj poziva ne zna pisati ili se nije u stanju potpisati ili očigledno izbjegava primiti poziv, policijski službenik o tome sastavlja službenu bilješku te je potrebno naznačiti dan i sat njena sastavljanja. Kad postoji opasnost od odgode za obavljanje poslova za koje je policijski službenik ovlašten, iznimno može pozvati osobe i usmeno ili sredstvima za komunikaciju. Policijski službenik o usmenom pozivanju sastavlja službenu zabilješku, a osobi koja se odazvala pozivu, na njeno traženje, izdaje o tome pisanu potvrdu.

U slučajevima kad se poziv dostavlja nekoj pravnoj ili fizičkoj osobi koja je ovlaštena primiti dostavu, a ista to odbije, policijski službenik ovlašten je postupiti na sljedeći način:

- navedenu činjenicu, uz svoj potpis kao i vrijeme i sat odbijanja preuzimanja poziva konstatira na dostavnici
- ostavlja poziv u prostorijama pravne ili fizičke osobe ili ispred fizičke osobe ili zalijepljen na ulazna vrata prostorije pravne ili stana fizičke osobe
- vraća dostavnicu tijelu koje je uputilo poziv.

Ako je policijski službenik postupio na navedeni način, dostava poziva smatra se pravovaljanom.

Pozivanje maloljetnih osoba

Pozivanje maloljetnih osoba poduzima se samo iznimno i to kad nije moguće službenu radnju zbog koje se poziva maloljetna osoba obaviti na adresi stanovanja ili njezinu radnom mjestu.

Maloljetne osobe pozivaju se pisanim pozivom putem roditelja ili skrbnika. Izravno pozivanje poduzima se iznimno i to kad se radi o potrebi hitnog postupanja; ako osoba boravi u odgojnoj ustanovi ili zavodu te ako nema roditelje ili zastupnike ili je njihovo boravište nepoznato. O izravnom pozivanju maloljetne osobe kao i o neodazivanju roditelja ili skrbnika na poziv odmah se obavještava Centar za socijalnu skrb.

Maloljetne osobe koje su smještene u odgojnim ustanovama pozivaju se pisanim pozivom koji se upućuje rukovoditelju ustanove.

TRAŽENJE POTREBNIH OBAVIJESTI OD GRAĐANA

Uspješnost obavljanja policijskih poslova u velikoj mjeri ovisi o obavijestima koje policijski službenici mogu prikupiti od građana. Iako su policijski poslovi mnogobrojni te time i mogući razlozi prikupljanja obavijesti, u praktičnom postupanju policije najčešće se obavijesti prikupljaju radi otkrivanja i dokazivanja kaznenih djela.

Obavijesti se mogu prikupljati na inicijativu građana, pravnih osoba, državnih tijela ili policije na svim mjestima, od kojih se posebno ističu adresa stanovanja, radno mjesto, službene prostorije policije ali i svako drugo pogodno mjesto.

Prilikom prikupljanja obavijesti policijski službenici dužni su osobi od koje obavijesti prikupljaju priopćiti razlog prikupljanja obavijesti te se ponašati na način koji čuva dostojanstvo i integritet osobe od koje se obavijesti prikupljaju. Izričito je zabranjeno prikupljati obavijesti uporabom sile, prijetnje, obmane ili na bilo koji drugi način koji vrijeđa čast, dostojanstvo i fizički integritet osobe.

Samo prikupljanje obavijesti odvija se na način da se prvo osobi daju obavijesti zašto se od nje traže obavijesti, a nakon toga se poziva da iznese sve što joj je o tome poznato. Nakon toga joj se postavljaju pitanja kako bi se iskaz dopunio, razjasnio i provjerio. Osobu se također može pitati odakle joj je poznato to što iskazuje. Sadržaj obavijesti bilježi se obično pisanjem zabilješke. Zabilješku sastavlja policijski službenik koji je prikupljao obavijesti. Ona mora sadržavati: podatke o ustrojstvenoj jedinici policije u kojoj su se prikupljale obavijesti, oznaku predmeta povodom kojeg su se prikupljale obavijesti, dan, vrijeme i mjesto prikupljanja obavijesti, razlog prikupljanja obavijesti, podatke o osobi od koje su se obavijesti prikupile, sadržaj iskaza, postavljena pitanja i odgovori na njih, podaci o policijskom službeniku koji je prikupljao obavijesti te sačinio bilješku. U ove bilješke mogu se unositi i opažanja o ponašanju osobe tijekom ispitivanja, kao i reakcijama na pojedina pitanja.

Osoba od koje se obavijesti prikupljaju iste može ih dati u obliku izjave. Izjava je napisana ili je po diktatu osobe zabilježen iskaz.

Na pitanje jesu li građani dužni policiji dati obavijesti, odgovaramo potvrdno. Ta obveza proizlazi iz odredbi koje građane obvezuju na prijavljivanje kaznenih djela, pa iako ne postoji mogućnost da policija kazni osobu koja odbija dati obavijesti, govorimo o moralnoj, ali i pravnoj obvezi.

Posebna prava građana odnose se na uskratno obavijesti i to u slučajevima kad bi osoba samu sebe ili svog bliskog srodnika izložila kaznenom gonjenju, teškoj sramoti ili znatnoj materijalnoj šteti.

Prikupljanje obavijesti od uhićenog osumnjičenika

Poseban način prikupljanja obavijesti koje može poduzeti policija jest prikupljanje obavijesti od uhićenika. Osobi koja je uhićena policija mora dati upozorenja o razlozima uhićenja, da nije dužan iskazivati, za koje djelo se sumnjiči, omogućiti mu odabir branitelja po slobodnom izboru, a ako on nema branitelja ili ovaj ne može stići, tada mu moraju omogućiti uzimanje branitelja s liste dežurnih branitelja koje sastavlja odvjetnička komora za područje županija. Branitelj se mora čekati tri sata od trenutka kad se uhićena osoba odlučila za branitelja. Uhićenik koji se izjasnio da ne želi branitelja, u svakom trenutku se može predomisliti i policija mu je dužna omogućiti ostvarivanje tog prava. Pravo policije je da uhićenika zadrži u svojim prostorima najduže dvadeset četiri sata, a vrijeme čekanja branitelja ne računa se u navedeno vrijeme zadržavanja. O uhićeniku ovisi hoće li policiji dati

obavijesti, odnosno njegovo je pravo koristiti se danim ovlastima na način koji on smatra da je za njega najbolji. Nazočnost odvjetnika omogućuje da se iskaz koji je dao uhićenik koristi kao dokaz u kaznenom postupku. Prilikom ispitivanja uhićenika zabranjeno je koristiti silu, prijetnju, obmanu ili neka druga sredstva kojima bi se utjecalo na dobivanje iskaza i njegov sadržaj.

O prikupljanju obavijesti od uhićenog osumnjičenika sastavlja se zapisnik koji se može koristiti kao dokaz u kaznenom ili prekršajnom postupku ako mu je bio nazočan branitelj uhićenika.

DOVOĐENJE

Dovođenje je osiguravanje prisutnosti građana pred državnim tijelima. Policijski službenici mogu dovoditi građane na osnovi naloga za dovođenje izdanog od strane suda i bez pisanog naloga ako treba utvrditi identitet osobe ili je za osobom raspisana potraga.

Dovođenje se, u pravilu, poduzima u vremenu od 06.00 do 22.00 sata, a samo iznimno i izvan ovog vremena.

Policijski službenik dužan je osobu koju dovodi upoznati s razlozima dovođenja (ako se dovodi na osnovi pisanog naloga, nalog i uručiti), pravu na obavještanje obitelji ili drugih osoba, kao i o pravu na branitelja te ju upozoriti da ova prava ne odgađaju dovođenje.

Način dovođenja je sljedeći:

- policijski službenik provjerava identitet osobe koju treba dovesti
- upoznaje je s njezinim pravima
- pregledava osobu i oduzima predmete pogodne za napad ili samoozljeđivanje
- uručuje osobi dovedbeni nalog
- poziva je da pođe s njim.

Ako osoba odbija poći dragovoljno, mogu se primijeniti sredstva prisile te se može vezati osoba koja pruža otpor dovođenju, odnosno pokuša bijeg ili napad na policijskog službenika ili se opravdano može pretpostaviti da će to učiniti.

Dovođenje maloljetnika poduzima se u pravilu u građanskoj odjeći i službenom vozilu bez policijskih oznaka.

Dovođenje se poduzima najranije šest sati prije određenog roka za dovođenje, ako se mora obaviti unutar županije u kojoj je osoba zatečena. Kada se dovođenje mora obaviti izvan županije zatjecanja osobe, dovođenje može trajati najdulje dvadeset četiri sata.

Neće se dovoditi osobe čije je kretanje znatno otežano zbog bolesti, iznemoglosti ili trudnoće te osobe za koje se opravdano pretpostavlja da bi im se dovođenjem bitno pogoršalo zdravlje. Također se neće dovoditi osobe koje obavljaju takve poslove koji se ne smiju prekidati sve dok im se ne osigura odgovarajuća zamjena.

OGRANIČENJE SLOBODE KRETANJA I ZADRŽAVANJE

Policijski službenici, pod zakonom određenim uvjetima, imaju ovlast ograničiti slobodu kretanja građana. Vrste radnji ograničenja slobode kretanja mogu biti: ograničenje slobode kretanja za prijeko potrebno vrijeme; zadržavanje i upućivanje; dovođenje te uhićenje.

Ograničenjem kretanja za prijeko potrebno vrijeme ograničava se sloboda kretanja osoba zatečenih na određenom prostoru ili objektu na način da se zabranjuje napuštanje određenog prostora, pristup tom prostoru bez odobrenja ovlaštenog djelatnika policije. Za provođenje ove radnje potrebno je naglasiti da ograničenje kretanja vremenski traje kratko,

onoliko dugo koliko je potrebno za poduzimanje radnje. Osobe kojima je ograničena sloboda kretanja nisu osumnjičene za počinjenje kaznenog djela ili prekršaja. Ova radnja treba osigurati provođenje neke druge radnje. Prilikom ograničenja slobode kretanja iz ovog razloga naglašava se obveza etičnog postupanja djelatnika policije. Privremeno ograničenje slobode kretanja na određenim prostorima i objektima poduzima se radi pronalaženja i hvatanja počinitelja kaznenog djela, pronalaženja i osiguranja tragova i predmeta kaznenog djela, sprječavanja počinjenja kaznenog djela, te pronalaženja osoba za kojima se traga.

Zadržavanje i upućivanje je ovlast koju policijski službenici mogu poduzeti prema osobama zatečenim na mjestu počinjenja kaznenog djela. Takve osobe se mogu uputiti istražnom sucu ili se zadržati do njegova dolaska, pod uvjetom da bi te osobe mogle dati podatke važne za kazneni postupak i ako je vjerojatno da se njihovo kasnije ispitivanje ne bi moglo obaviti, ili bi bilo povezano s odugovlačenjem ili nekim drugim teškoćama. Zadržavanje tako zadržanih osoba na mjestu počinjenja kaznenog djela ne može trajati duže od šest sati od trenutka kad su policijski službenici došli na mjesto događaja.

UHIĆENJE

Uhićenje je radnja ograničenja slobode kretanja osobe pod sumnjom da je počinila kazneno djelo.

Policija može uhititi osobu protiv koje izvršavaju dovedbeni nalog, osobu protiv koje treba izvršiti rješenje o pritvoru, osobu zatečenu u vršenju kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti i osobu za koju postoje osnovne sumnje da je počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, kad postoji neki od razloga za određivanje pritvora. Zatečena u kaznenom djelu je osoba koju netko opazi u radnji kaznenog djela, odnosno osoba koja je neposredno nakon kaznenog djela zatečena pod okolnostima koje upućuju na to da je upravo ona počinila kazneno djelo.

Ako se tijekom postupka uhićenja utvrdi da ne postoje razlozi za uhićenje ili drugi zakonom dopušteni postupak, osobi se mora omogućiti nesmetani odlazak.

Policijski službenik može uhićenu osobu pretražiti i utvrditi njezin identitet te joj mora izreći sljedeće upozorenje: "Gospodine - gospođo, uhićeni ste zbog sumnje da ste počinili kazneno djelo... niste dužni iskazivati. Imate pravo na branitelja i obavještanje obitelji".

Pravo na neiskazivanje (šutnju), odvjetnika kao i obavještanje obitelji te za stranca obavještanje diplomatsko-konzularnog predstavništva, postoji cijelo vrijeme uhićenja, bez obzira na to kako se prvotno uhićena osoba izjasnila.

Uhićena osoba ima pravo odabrati branitelja po osobnom izboru te snosi troškove svoje obrane pred policijom. Pravo na branitelja odnosi se na pravo njegovog prisustvovanja ispitivanju uhićenika pred policijom, a uključuje i pravo na savjetovanje prije ispitivanja.

Uhićena osoba ima pravo na potrebnu liječničku pomoć te pravo koristiti lijekove i druga medicinska pomagala koja su mu nužna zbog akutnih ili kroničnih bolesti. Način korištenja navedenih sredstava nakon dolaska u prostorije policije može biti po nalogu liječnika promijenjen.

Uhićena osoba mora biti odmah, a najkasnije u roku od 24 sata dovedena pred istražnog suca ili puštena na slobodu.

Kada boravak uhićene osobe u prostorijama policije traje dvadeset četiri sata, mora mu u tom vremenu biti omogućen neprekinuti odmor u trajanju od osam sati. U tu svrhu treba mu se osigurati ležaj s madracom i posteljinom. Kod kraćih boravaka u prostoriji u kojoj se osoba nalazi mora biti osigurano mjesto za sjedenje, stolica ili klupa. Kod smještaja osobe u prostorije za zadržavanje, ili kada to opravdavaju okolnosti slučaja (prilikom obavijesnog

razgovora, prijevoza i sl.), od osobe će se oduzeti svi predmeti koji mogu poslužiti za samoozljeđivanje ili napad.

O oduzetim predmetima osobi valja izdati potvrdu.

Kada prestanu razlozi zbog kojih su predmeti oduzeti, moraju se vratiti osobi od koje su oduzeti ili osobi koju je ona odredila, o čemu treba sastaviti službenu zabilješku.

Osobi kojoj je oduzeta sloboda mora se omogućiti pristup sanitarnim uređajima i pitkoj vodi u potrebnoj količini. Iz sigurnosnih razloga navedeno pravo se može ostvariti pod nadzorom. Kada osoba boravi u policijskim prostorima dulje od dvanaest sati ili je predvidivo da će se toliko zadržati ili je dovedena u izgladnjelom stanju, valja joj osigurati dnevne obroke.

Uhićenje maloljetnika

Kod uhićenja maloljetnika policijski službenici obvezni su:

- bez odgode obavijestiti roditelje ili skrbnike uhićenih maloljetnika
- maloljetne pritvorenike držati odvojeno od odraslih pritvorenika (ovo pravilo treba primjenjivati i na zadržavanje tijekom uhićenja)
- s njima trebaju komunicirati posebno osposobljeni policijski službenici.

RASPISIVANJE POTRAGA ZA OSOBAMA I STVARIMA

Potrage se raspisuju radi pronalaženja osoba, predmeta, ili prikupljanja podataka o osobama ili predmetima. Potražna djelatnost može započeti na inicijativu suda, upravnika kaznenopopravne ustanove, tijela policije i nekih drugih državnih tijela. Ovisno o tome tko je i za kim zatražio potragu, možemo razlikovati tjeralicu, objavu i raspis o traganju. U smislu ovog ovlaštenja, ovlašteni djelatnici policije mogu raspisati potragu na vlastitu inicijativu radi pronalaženja počinitelja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, pronalaženja njegove adrese stanovanja, njegova uhićenja i privođenja nadležnom državnom tijelu, pronalaženja osoba koje mogu dati važne podatke za kazneni postupak ili saznanja njihova boravišta i adrese, pronalaženja predmeta ili podataka o predmetima, koji mogu poslužiti kao dokaz u kaznenom postupku te radi identifikacije nepoznatog leša. Potraga, koja se raspisuje radi pronalaska i uhićenja počinitelja kaznenog djela, mora se zasnivati na osnovanoj sumnji da je upravo ta osoba počinitelj kaznenog djela. Izvan ove pravne osnove, djelatnici policije raspisuju tjeralice za okrivljenicima ili osuđenicima na zahtjev suda ili upravnika kaznenopopravne ustanove. Potražna djelatnost sastoji se od operativnih mjera redarstva, koje su najčešće kombinacija pojedinih mjera, opservacija, prikupljanja obavijesti, legitimiranje, pregled prijevoznih sredstava, putnika i prtljage, prirodnog prostora, racija, zasjeda, blokada itd.

OSIGURANJE I PREGLED MJESTA DOGAĐAJA

Mjesta događaja su ona mjesta na kojima su se dogodila kaznena djela, prekršaji ili drugi događaji u kojima je oštećena ili ugrožena imovina ili zdravlje ljudi. Njihov pregled i osiguranje izuzetno su značajni za pronalaženja dokaza za kasnije postupke pred nadležnim tijelima. Zbog toga su policijski službenici dužni kad saznaju za izvršenje kaznenog djela, prijestupa, prekršaja ili drugog događaja povodom kojega je potrebno izravnim opažanjem utvrditi ili razjasniti činjenice, osigurati mjesto događaja, pregledati ga radi pronalaženja ili

osiguranja tragova i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz, pronalaska počinitelja te prikupljanja obavijesti u vezi s kaznenim djelom, prijestupom, prekršajem ili događajem.

Policijski službenik ovlašten je do okončanja pregleda, a najduže šest sati, zadržati osobu za koju procijeni da može dati obavijesti važne za razjašnjavanje događaja ili za poduzimanje spasilačkih aktivnosti, ako je vjerojatno da se obavijesti ne bi mogle kasnije prikupiti ili se ne bi mogla osigurati nazočnost osobe koja može poduzeti spasilačke aktivnosti.

Radi osiguranja mjesta događaja, policijski službenik ima slijedeće ovlasti:

1. privremeno ograničiti slobodu kretanja i vidno obilježiti mjesto događaja
2. davati upozorenja i zapovijedi
3. pregledati prostorije, prostor, objekte i dokumentaciju
4. pregledati osobe, predmete i prometna sredstva
5. provjeriti i utvrditi identitet zatečenih osoba i predmeta
6. privremeno oduzeti predmete, zaštititi tragove i predmete od značaja za razjašnjavanje događaja
7. poduzeti mjere za zaštitu žrtava kaznenih djela i drugih osoba
8. zadržati osobu pod zakonskim uvjetima
9. zabraniti snimanje mjesta događaja.

PREGLED OSOBA, PREDMETA I PROMETNIH SREDSTAVA

Pregled ima za cilj omogućiti policijskom službeniku uvid u sadržaj objekta pregledavanja i sam naziv odabran je zato što karakterizira postupanje djelatnika policije tako da prilikom pregledavanja smije koristiti osjetila kao što su vid, sluh, njuh, tehnička pomagala i službene pse, ali ne i radnje kojima se aktivno djeluje kako bi se nedostupno vidu učinilo dostupnim, na način da se neki predmet ili prostor otvara, odmotava, razgrće i sl.

Pod prijevoznim sredstvima podrazumijevaju se sva sredstva koja služe prijevozu ljudi i dobara različite vrste, što obuhvaća sve moguće vrste i dijelove prijevoznih sredstava. Pregled ovih sredstava obavlja se uporabom osjetila (promatranjem, slušanjem, opipom i sl.) bez ulaženja u zatvorene i/ili zaključane dijelove.

Pregled osobe obavlja se do vanjskih granica tijela, odjeće i dijelova tijela kao što su razne proteze, pomagala i sl. Pri pregledu se ne smije ulaziti u tijelo osobe, niti se smiju skidati nadomjesci tjelesnih organa, niti se smije koristiti tehnika ili djelovanje osobe kojim se može narušiti zdravlje osobe. Ulaženje u unutarnju strukturu osobe, njezine odjeće pripada području pretraživanja i tjelesnog pregleda, za što je potreban nalog. Zato se pregled osobe određuje kao vanjski pregled odjeće i ostalih predmeta, a pretraga osobe kao radnja pretraživanja odjeće, obuće, tijela i osobne prtljage.

Prtljaga koja se može pregledavati podrazumijeva stvari koje putnik ima u vozilu, na vozilu, koje čuva ili drži pod nadzorom.

Razlozi koji omogućavaju poduzimanje pregleda u praksi se javljaju kao nastojanje policijskih službenika da otkriju i spriječe počinjenje kaznenih djela i prekršaja, pronađu dokaze za provođenje kaznenog ili prekršajnog postupka kao i da spriječe napade ili samoozljeđivanja.

Ako se tijekom pregleda osobe, predmeta ili prometnog sredstva pronađu predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz u kaznenom ili prekršajnom postupku, policijski službenik može zadržati osobu kod koje su predmeti pronađeni do pribavljanja naloga za pretragu, ali ne duže od šest sati ili ako posjedovanje predmeta predstavlja kazneno djelo, izvršiti uhićenje osobe.

PRETRAGA

Pretraga stana, osoba i pokretnih stvari istražna je radnja koja ima za cilj pronalazak počinitelja kaznenih djela, prekršaja, kao i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz u tim postupcima, a postoji vjerojatnost da se oni nalaze u određenom prostoru ili kod određene osobe. Pretraga se može obaviti na osnovi naloga nadležnog suda i bez naloga, na osnovi direktnog ovlaštenja u zakonu te se moraju poduzimati po strogoj zakonskoj proceduri.

Kod pretraga stanova postupak policijskih službenika koji poduzimaju pretragu je sljedeći:

- pretraga se obavlja u vremenu od 07.00 do 21.00 sat
- osobi kod koje obavljaju pretragu predaju nalog o pretrazi
- upozoravaju je da ima pravo izvijestiti branitelja
- pozivaju osobu da preda stvari ili tražene osobe
- osiguravaju nazočnost dvaju svjedoka
- o pretrazi se sastavlja zapisnik koji potpisuju svjedoci, osoba kod koje se obavlja pretraga te policijski službenik
- o oduzetim predmetima izdaje se potvrda.

Bez naloga policijski službenici mogu obaviti pretragu stana ili drugog prostora kad je to prijeko potrebno radi izvršenja naloga o uhićenju ili radi hvatanja počinitelja kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora najmanje tri godine; ako je to prijeko potrebno radi otklanjanja ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovinu većeg opsega.

Pretraga osobe obuhvaća pretraživanje odjeće, obuće, površina tijela, pokretnih stvari koje osoba nosi ili su u njezinom posjedu te prostor u kojem se osoba nalazi tijekom poduzimanja pretrage. Pri pretrazi osobe ne smije se ulaziti u tijelo osobe koja se pretražuje niti se smiju odvajati nadomjesci tjelesnih organa i dijelova tijela. Pretraga osobe mora se provoditi na način kojim se čuva dostojanstvo osobe koja se pretražuje, a pretragu poduzima osoba istog spola.

Bez naloga se može pretražiti osoba prilikom izvršavanja naloga o dovođenju ili pri uhićenju ako postoji vjerojatnost da ta osoba posjeduje oružje ili oruđe za napad ili ako postoji vjerojatnost da će odbaciti, sakriti ili uništiti predmete koje treba od nje oduzeti kao dokaz u kaznenom postupku.

PRIVREMENO ODUZIMANJE PREDMETA

Predmete koje je policija ovlaštena oduzeti možemo podijeliti na dvije osnovne kategorije: one koji će poslužiti kao dokaz u nekom službenom postupku i na one koji se oduzimaju iz razloga sigurnosti. U pravilu svi predmeti koji se oduzimaju služe kao dokaz u nekom postupku, najčešće kaznenom ili prekršajnom. Razlika između ovih kategorija predmeta je u tome što je posjedovanje predmeta koji se oduzimaju iz razloga sigurnosti zabranjeno, i nakon njihova oduzimanja ne mora uslijediti postupak. Policija samostalno predmete može oduzeti samo na privremeni rok, jer o njihovoj sudbini odlučuje sud. Prilikom oduzimanja policija mora osobi od koje se predmet oduzima izdati potvrdu o oduzetim predmetima. Oduzete predmete mora čuvati, odnosno postupati s njima na način da ih ne ošteti ili izmijeni njihov karakter, ili na bilo koji drugi način promijeni njihovo svojstvo ili umanjí njihovu vrijednost. Potvrda omogućuje vlasniku povrat predmeta ako se u postupku utvrdi da se ti predmeti mogu vratiti.

SNIMANJE NA JAVNIM MJESTIMA

Snimanje na javnim mjestima poduzima se kroz zvučni ili video nadzor nad onim javnim mjestima gdje se učestalo čine kaznena djela, prijestupi ili prekršaji radi njihova sprječavanja. Snimanje javnih okupljanja dopušteno je kada postoji opasnost da će prilikom javnog okupljanja doći do ugrožavanja života i zdravlja ljudi te imovine.

Policija mora namjeru o provođenju snimanja na javnim mjestima javno priopćiti.

UPOZORENJA I ZAPOVIJEDI

Davanje upozorenja i zapovijedi dvije su policijske ovlasti kojima se od građana zahtijeva određeno ponašanje. Po svom učinku upozorenje je prije svega preventivnog karaktera, jer policijski službenik upozorava osobu koja svojim ponašanjem, djelovanjem ili propuštanjem određene radnje može:

- dovesti u opasnost svoju sigurnost ili sigurnost druge osobe
- sigurnost imovine
- narušiti javni red i mir
- ugroziti sigurnost prometa na cestama
- kad se opravdano očekuje da bi ta osoba mogla počinuti ili izazvati drugu osobu da počinu kazneno djelo, prijestup ili prekršaj.

Policijski službenici mogu upozoravati fizičke i pravne osobe, odnosno odgovorne osobe u pravnim osobama. Način davanjem upozorenja može biti:

- usmena upozorenja,
- pisana upozorenja,
- svjetlosna, zvučna,
- putem sredstava javnog priopćavanja i
- na drugi primjeren način.

Najčešće se izdaju usmena upozorenja koja moraju biti kratka, jasna i precizna te trebaju sadržavati razlog davanja upozorenja i naputak o očekivanom ponašanju nakon izdavanja samog upozorenja. Nepridržavanje izdanog upozorenja samo po sebi ne proizvodi negativne učinke, ali nastavak određenog ponašanja ili aktivnosti upozorene osobe u pravilu proizvodi negativan učinak.

Na primjer: policijski službenici upozoravaju vozače da je dio ceste zatvoren za promet u određenom vremenskom periodu ili da je za prolazak dijela ceste potrebna zimska oprema. Nepridržavanje upozorenja ne proizvodi negativan učinak, ali vožnja cestom koja je zatvorena za promet ili vožnja bez zimske opreme proizvodi. Stoga se može reći da posredno i upozorenje, odnosno nepridržavanje upozorenja može dovesti i do kažnjavanja osobe koja ga se nije pridržavala. Cilj davanja upozorenja je upravo u izbjegavanju težih posljedica.

Zapovijedi koje izdaju policijski službenici predstavljaju konkretizirane zahtjeve upućene građanima i/ili pravnim osobama (odgovornim osobama u pravnim osobama) da nešto učine ili ne učine u konkretnoj situaciji.

Zapovijedi se izdaju radi:

- otklanjanja opasnosti za život i osobnu sigurnost građana
- otklanjanja opasnosti za imovinu

- sprječavanja izvršenja kaznenih djela, prijestupa i prekršaja, hvatanja njihovih počinitelja te pronalaženja i osiguranja tragova tih djela koji mogu poslužiti kao dokaz
- održavanja javnog reda i mira ili uspostavljanja narušenog javnog reda i mira, sigurnosti cestovnog prometa
- zaprječivanja pristupa ili zadržavanja na prostoru ili objektu gdje to nije dopušteno
- sprječavanja i otklanjanja posljedica u slučaju opće opasnosti prouzrokovane elementarnim nepogodama, epidemijama ili drugih oblika ugrožavanja opće sigurnosti.

Prilikom izdavanja zapovijedi policijski službenik će osobu upozoriti da će u slučaju odbijanja postupanja po zapovijedi uporabiti sredstvo prisile. Za izdavanje zapovijedi važno je istaknuti da se osoba kojoj se izdaje neka zapovijed nalazi u kažnjivoj zoni/čini kazneno djelo ili prekršaj/ili njezino djelovanje predstavlja pripremu za izvršenje kažnjive radnje.

UPORABA SREDSTAVA PRISILE

Policijski službenici radi provođenja zakona, ostvarivanje njegove svrhe i propisanih ciljeva, ovlaštenu su primijeniti sredstva prisile prema osobama. Sredstva prisile su sila, dopušteni oblici sile propisani u zakonu koja se nazivaju sredstva prisile. Kao sredstva prisile propisana je uporaba tjelesne snage, palice, sredstva za vezivanje osobe, uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila, službeni psi, kemijska sredstva, službeni konji, vatreno oružje, uređaji za izbacivanje mlazova vode, posebna vozila i posebne vrste oružja i eksplozivna sredstva.

Policijski službenik smije primijeniti ovlast uporabe sredstava prisile radi zaštite života ljudi; svladavanja otpora; sprječavanja bijega i odbijanja napada i to samo kada mjere zapovijedi i upozorenja ne jamče uspjeh. Uvijek se rabi ono sredstvo prisile koje je najblaže za osobu prema kojoj se prisila primjenjuje.

Policijski službenik prije uporabe sredstava prisile dužan je upozoriti osobu da će, ako ne postupi po zapovijedi, uporabiti sredstva prisile. Upozorenje neće izdati ako bi to dovelo u pitanje izvršenje službenog zadatka povodom kojeg može uporabiti sredstvo prisile.

Nakon uporabe sredstava prisile osobi koja je ozlijeđena mora se pružiti i organizirati pružanje liječničke pomoći.

Policijski službenik koji je uporabio sredstva prisile o tome je dužan sastaviti izvješće, a nadležni rukovoditelj provesti postupak ocjene zakonitosti uporabe sredstva prisile.

Od sredstava prisile više govorimo o uporabi tjelesne snage, palice i vatrene oružja.

Tjelesna snaga se upotrebljava radi svladavanja otpora osobe koja remeti javni red i mir; osobe koju treba dovesti, uhititi ili zadržati te odbijanja napada na sebe, drugu osobu ili imovinu koju osigurava.

Uporaba tjelesne snage sastoji se u uporabi različitih udaraca i zahvata kad osoba pruža pasivan ili aktivan otpor, a u biti predstavlja izravno djelovanje policijskog službenika snagom tijela prema drugoj osobi. Aktivnim otporom smatra se sprječavanje policijskog službenika u obavljanju službenih zadaća na način da se upotrebljava oružje, oruđe ili tjelesna snaga protiv policijskog službenika ili drugih osoba ili se druge osobe potiču na pružanje otpora.

Pasivan otpor postoji kad osoba ne postupi po zapovijedi policijskog službenika ili se javi u takav položaj koji onemogućuje izvršavanje policijskih zadaća (legne ili klekne ili se uhvati za neki predmet i sl.).

Uporaba **palice** dopuštena je kad uporaba tjelesne snage nije ostvarila uspjeh ili ne jamči uspjeh. Policijski službenik neće uporabiti palicu prema: djeci, trudnicama u vidljivom stanju trudnoće; starijim osobama; vidljivo bolesnim i nemoćnim osobama; duševno bolesnim osobama i invalidima osim ako te osobe izravno ne ugrožavaju život druge osobe ili samog policijskog službenika.

Uporabom **vatrenog oružja** smatra se djelovanje vatrenim oružjem prema osobama, životinjama ili prijevoznim sredstvima.

Uporaba sredstava prisile dopuštena je ako mjere upozorenja i zapovijedi ne jamče uspjeh, a za uporabu vatrenog oružja nužno je da su druga sredstva prisile korištena neuspješno ili da ne jamče uspjeh. Uporaba vatrenog oružja je krajnje sredstvo.

Policijski službenik smije uporabiti vatreno oružje:

- kada su druga sredstva prisile korištena bezuspješno ili ne jamče uspjeh
- kada se na drugi način ne može zaštititi život policijskog službenika ili životi dugih ljudi, spriječiti izvršenje kaznenog djela za koje se može izreći kazna zatvora u trajanju od pet godina i više, spriječiti bijeg osobe zatečene u počinjenju kaznenog djela za koje se može izreći kazna zatvora od deset godina ili teža ili osobe za kojom je raspisana potraga zbog izvršenja takvog kaznenog djela, spriječiti bijeg osobe koja je uhićena zbog naznačenih kaznenih djela ili osobe za kojom je raspisana potraga radi bijega s izdržavanja kazne zatvora za ta kaznena djela.

Policijski službenik ne smije uporabiti vatreno oružje u trenutku kad njegova uporaba prestane biti jedino sredstvo za obranu od izravnog napada ili opasnosti; prema maloljetniku i osobi koja bježi prema skupini ljudi pa postoji opasnost da bi netko od njih mogao biti povrijeđen. I u ovim slučajevima smije se uporabiti vatreno oružje ako je to jedini način odbijanja izravnog napada ili opasnosti.

Prije uporabe, ako to okolnosti dopuštaju, policijski službenik će osobi prema kojoj namjerava uporabiti vatreno oružje uputi upozorenje: "Stoj, policija. Stoj pucat ću." te je pucanjem u zrak zaplašiti.

Nakon uporabe vatrenog oružja potrebno je ozlijeđenoj osobi bez odlaganja pružiti prvu pomoć i organizirati pružanje liječničke pomoći.

ZAPRIMANJE PRIJAVA

Policijski službenik dužan je zaprimiti prijavu o počinjenom kaznenom djelu za koje se progona po službenoj dužnosti, a ako se pri podnošenju kaznene prijave ili poduzimanju pojedinih policijskih radnji utvrdi da se radi o kaznenom djelu koje se progona po privatnoj tužbi ili se utvrdi da događaj nema obilježja kaznenog djela, o tome je dužan izvijestiti oštećenog. Kad je počinjeno kazneno djelo za koje se progona po privatnoj tužbi, na zahtjev oštećenog ili druge ovlaštene osobe dužan je poduzeti nužne radnje koje te osobe ne mogu samostalno poduzeti osim kada postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo protiv časti i ugleda.

Policijski službenik dužan je zaprimiti svaku prijavu, bez obzira na način njezina podnošenja. O zaprimljenim prijavama sastavlja se zapisnik ili bilješka. Kad se radi o kaznenim djelima za koje se progona po službenoj dužnosti, bez odgode se dostavljaju nadležnom državnom odvjetniku.

Prilikom zaprimanja prijava policijski službenik dužan je prijavitelja upozoriti na posljedice lažnog prijavljivanja, a kod kaznenih djela koja se progone po prijedlogu da je

podnošenje kaznene prijave davanje prijedloga za progon. Policijski službenik koji je zaprimio prijavu na zapisnik dužan je podnositelju prijave, na njegov zahtjev, izdati potvrdu.

POSTUPANJE PREMA MALOLJETNICIMA

Prema odredbama naših zakona djecom se smatraju osobe koje nisu navršile 14 godina života, maloljetnicima između 14 i 18 godina života s dvije potkategorije i to: mlađi maloljetnici od 14 do 16 godina života i stariji maloljetnici od 16 do 18 godina života.

Policijske ovlasti prema djeci i maloljetnicima u pravilu primjenjuju posebno osposobljeni policijski službenici za mladež, a iznimno i drugi policijski službenici u slučajevima kad se zbog okolnosti ne može osigurati postupanje policijskih službenika za mladež.

Prilikom postupanja policijskih službenika prema djeci i maloljetnicima naglašava se obveza dosljednog poštovanja svih specifičnih propisa kojima se regulira takvo postupanje. Djeca uživaju pojačana prava zbog svoje dobi i psihofizičkog razvoja. Policijski službenici, u pravilu, svoje ovlasti prema maloljetnicima i djeci primjenjuju u nazočnosti roditelja ili skrbnika, te su ih dužni o tome obavijestiti i omogućiti im ostvarivanje tog prava.

NASILJE U OBITELJI

Kao i kod svih drugih poziva policijski službenici su se dužni odazvati na intervenciju povodom nasilja u obitelji. Postupanje policijskih službenika može se podijeliti na postupanje na mjestu događaja obiteljskog nasilja, u obitelji i postupanje nakon intervencije.

Po dolasku na mjesto događanja policijski službenik je ovlašten uspostaviti nadzor nad situacijom, oduzeti predmete i oružje koji su poslužili ili mogu poslužiti za napad; osigurati medicinsku pomoć; prikupiti obavijesti te obavijestiti žrtvu o mogućnostima koje joj stoje na raspolaganju; privesti počinitelja prekršaja nasilničkog ponašanje u obitelji u prostor policijske postaje radi njegova zadržavanja ili nadležnom prekršajnom sucu, uz Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka.

Nakon intervencije, ako se radi o prekršaju nasilničko ponašanje u obitelji, policijski službenik je dužan izraditi i dostaviti obavijesti nadležnom Centru za socijalnu skrb o poduzetom i utvrđenom u vezi s prekršajem nasilničkog ponašanja u obitelji, te prekršitelja evidentirati u službenim evidencijama policije.

UNUTARNJI I VANJSKI NADZOR NAD POLICIJOM

Unutarnji nadzor

Rad policije uzrokuje pritužbe građana, tj. pojedinaca koji smatraju da postupci poduzeti prema njima nisu u skladu s pravilima policijskog postupanja. Takvi građani imaju pravo i mogućnost podnošenja pritužbi odgovornim tijelima koja mogu biti u sustavu Ministarstva unutarnjih poslova i izvan sustava Ministarstva. Kad se pritužbe podnose unutar Ministarstva, one se mogu podnositi neposrednim rukovoditeljima policijskog službenika u konkretnoj Policijskoj postaji ili Policijskoj upravi, a mogu se podnijeti i izravno Uredu za unutarnju kontrolu.

Kad se pritužbe podnesu u Policijskoj postaji ili Policijskoj upravi, nadređeni službenici provode postupak provjere. Isto tako oni mogu proslijediti pritužbu specijaliziranom Odjelu za unutarnju kontrolu. Ovdje je važno istaknuti da i sama tijela državne uprave u cilju sprječavanja nezakonitosti, tj. zlouporaba, mogu i sama pokretati mehanizme učinkovitog unutarnjeg nadzora. Slijedom rečenog, 1994. godine u Ministarstvu unutarnjih poslova RH, ustrojen je Ured za unutarnju kontrolu (sada Odjel) pri Kabinetu ministra.

Poslovi Odjela mogu se grupirati u pet skupina:

1. provođenje postupaka po prijavama protiv policijskih službenika
2. nadzor nad zakonitošću primjene policijskih ovlasti
3. sprječavanje i otkrivanje svih oblika nedopuštenih ponašanja djelatnika, odnosno njihove kriminalne aktivnosti, a posebno pojava korupcije
4. interni nadzor nad korištenjem proračunskih sredstava Ministarstva (interni proračunski nadzor)
5. analitičko-statistički poslovi.

Potrebno je istaknuti da se pod nedopuštenim ponašanjem smatra i ponašanje suprotno prihvaćenom Etičkom kodeksu policije.

Gore opisano znači da Odjel osobito:

1. provodi postupak provjera po prijavama (pritužbama) protiv policijskih službenika, odnosno provodi postupak samonadzora kao oblik dopunske zaštite u sustavu zaštite temeljnih ljudskih prava i sloboda
2. nadzire zakonitost primjene policijskih ovlasti, ponajprije uporabe sredstava prisile u slučajevima nastupanja najtežih posljedica za građane
3. izravno sudjeluje u kriminalističkim obradama nad službenicima Ministarstva prema određenom katalogu kaznenih djela (službenička), te provodi nadzor nad ostalim kriminalističkim obradama nad službenicima Ministarstva
4. zaprima, analizira i planira rad po anonimnim predstavkama protiv službenika
5. prikuplja saznanja o svim oblicima korupcije
6. prikuplja saznanja o nezakonitostima putem sredstava javnog priopćavanja
7. surađuje s drugim službama i tijelima državne uprave
8. analitičko-statistički prati stanje zakonitosti poduzetih mjera i radnji policijskih službenika

9. izrađuje izvješća i prosudbe u cilju uspješnijeg upravljanja i rukovođenja u Ministarstvu
10. nadzire korištenje raspoloživih proračunskih sredstava o čemu jednom mjesečno izvješćuje ministra.

Vanjski nadzor

Osim što postoje unutarnji mehanizmi za kontrolu rada policije, prisutan je nadzor njihova rada i od strane vanjskih čimbenika, kao što su primjerice saborski odbori, nevladine organizacije, javnost i sl.

Hrvatski sabor svoj utjecaj na rad policije može ostvarivati i kroz kreiranje zakonodavnih okvira u kojima se taj rad odvija, predlaganjem zakona, davanjem autentičnih tumačenja i sl. Po prirodi svog posla, određeni odbori Hrvatskog sabora vrše nadzor nad radom Ministarstva unutarnjih poslova, zaprimaju pritužbe građana na rad ministarstva, postupaju po njima i dr. Tu prije svega treba spomenuti Odbor za unutarnju politiku i nacionalnu sigurnost, Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina i Odbor za predstavke i pritužbe. Nevladine organizacije za zaštitu ljudskih prava u okviru svojih mandata imaju i zadaću praćenja stanja ljudskih prava u Republici Hrvatskoj. Kako u kreiranju tog stanja u velikoj mjeri sudjeluje i policija, prirodno je da velik dio rada nevladinih organizacija predstavlja i praćenje njezina rada. Postupajući po pritužbama građana, HHO je ostvario vrlo uspješnu suradnju s Ministarstvom unutarnjih poslova na njihovom rješavanju, a rezultat te uspješne suradnje je i priprema ovog Priručnika.

Pri spominjanju institucija koje u okviru svojih nadležnosti rade nadzor nad radom policije, svakako treba spomenuti i Pučkog pravobranitelja RH. U okviru svojih nadležnosti, Pučki pravobranitelj razmatra pojedinačne slučajeve ugroženosti prava građana koje su im prilikom izvršavanja poslova iz svojih nadležnosti pričinila tijela državne uprave (u koju spada i policija), tijela s javnim ovlastima, ili pojedinci zaposleni u tim tijelima. Zakon o pučkom pravobranitelju u čl. 11. regulira obvezu organa državne uprave da surađuju s pučkim pravobraniteljem, te da na njegov zahtjev podnose izvješća i odgovaraju na pitanja.

Kontrola rada policije od strane javnosti ne može se izraziti egzaktnim pokazateljima, ali je najvidljivija u raspoloženju javnosti prema policijskim službenicima i u percepciji policije u cjelini. Tu veliku odgovornost imaju novinari koji u velikoj mjeri formiraju javno mišljenje, pa je vrlo važno da se i njih educira u smjeru boljeg razumijevanja i policijskog posla, ali i ljudskih prava.

Disciplinska odgovornost

Iz postupka nadzora kao posljedica može proizaći disciplinski postupak. Njegova funkcija je sankcioniranje povreda službene dužnosti, koje se mogu manifestirati na razne načine.

Za povrede službene dužnosti policijski službenici disciplinski odgovaraju. Osim povreda službenih dužnosti utvrđenih propisima o državnim službenicima, kao lakše povrede službene dužnosti za policijske službenike smatraju se:

- nepropisno postupanje s povjerenim sredstvima za rad
- neuljudan odnos prema strankama i suradnicima za vrijeme rada
- nepropisno nošenje odora i oznaka
- neopravdani izostanak s posla u trajanju od jednog dana.

Teže povrede službene dužnosti, osim povreda službene dužnosti utvrđenih propisima o državnim službenicima, za policijske službenike su:

- davanje podataka neovlaštenim osobama
- nepravilno ili nenamjensko korištenje povjerenih sredstava
- poduzimanje ili nepoduzimanje bilo koje radnje radi onemogućavanja ili otežavanja pravilnog funkcioniranja službe
- nedolično ponašanje u službi ili izvan službe
- iznošenje neistinitih tvrdnji o službi
- ponavljanje lakših povreda (dvije ili više lakše povrede u godini dana).

Disciplinski postupak zbog lakših povreda službene dužnosti pokreće se na prijedlog nadređenog policijskog službenika, a za teže povrede na prijedlog ministra ili osobe koju on za to ovlasti. U slučaju lakše povrede službene dužnosti o disciplinskoj odgovornosti odlučuje ministar ili osoba koju on ovlasti, a o teškim povredama odlučuje disciplinski sud. Postoje prvostupanjski i drugostupanjski disciplinski sud. Policijski službenik kažnjen za lakšu povredu može se žaliti prvostupanjskom disciplinskom sudu, a odluka tog suda je konačna. Policijski službenik kažnjen za težu povredu na prvostupanjskom disciplinskom sudu, može se žaliti drugostupanjskome, a u tom slučaju odluka drugostupanjskoga suda je konačna. Doduše, protiv konačnih odluka moguća je tužba pred sudbenom vlašću, ali sudski postupak ne odgađa izvršenje odluka disciplinskoga suda.

**ADRESAR ORGANIZACIJA KOJIMA SE GRAĐANI MOGU
OBRATITI ZA POMOĆ**

1. **Ministarstvo unutarnjih poslova**, Zagreb, Savska 39,
Odjel unutarnje kontrole, tel. +385 1 6122982
2. **Pučki pravobranitelj RH**, Zagreb, Opatička 4
Jurica Malčić, Pučki pravobranitelj, tel. +385 1 4851855
E-mail: ombucman@zg.hinet.hr
3. **Pravobranitelj za djecu**, Zagreb, A. Hebranga 4
Ljubica Matijević - Vrsaljko, Pravobraniteljica za djecu, tel. +385 1 4929699, 4921278
E-mail: pravobraniteljica@pravobraniteljzadjecu.hr
Web stranica: www.pravobraniteljzadjecu.hr
4. **Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova**, Zagreb, Preobraženska 4
Gordana Lukač Koritnik, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova,
tel. +385 1 4848100
E-mail: ravnopravnost@prs.hr
Web stranica: www.prs.hr
5. **Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava**, Zagreb, Ilica 15
Žarko Puhovski, predsjednik
Srđan Dvornik, izvršni direktor, tel. +385 1 4812322
E-mail: hho@hho.hr
Web stranica: www.hho.hr
6. **Srpski demokratski forum**, Zagreb, Gundulićeva 55
tel. +385 1 4921862
E-mail: zagreb-sdf@sdf.hr
7. **HOMO PULA**, Pula, G. Martinuzzi 23
tel. +385 52 505976
E-mail: homo@pu.htnet.hr
8. **Altruist centar**, Split, Velebitska 28 - Sv. Marije 1
tel. +385 21 534573, +385 21 344304
E-mail: altruist@zamir.net
9. **Zvonimir Knin**, Knin, Dr. Franje Tuđmana 11
tel. +385 22 622559, 622554
E-mail: zvonimir@zvonimir.hr
10. **Odbor za ljudska prava Karlovac**, Karlovac, I. Banjavčića 7

tel. +385 47 600634
E-mail: chk@ka.htnet.hr

11. **Koalicija za promociju i zaštitu ljudskih prava**, Osijek, Gornjodravska 81
tel. +385 31 284320
E-mail: lsc@os.htnet.hr
12. **Centar za mir, nenasilje i ljudska prava**, Osijek, Gundulićeva 34
tel. +385 31 206887
E-mail: ljudska-prava@centar-za-mir.hr
13. **Centar za mir, pravne savjete i psihosocijalnu pomoć**, Vukovar, Fra A. Tomaševića 32
tel. +385 32 413319
E-mail: centar-za-mir@vk.htnet.hr
14. **IPC Slavonski Brod**, Slavonski Brod, Starčevićeva 63
tel. +385 35448533
E-mail: ipc-slav-brod@sb.htnet.hr
15. **Dalmatinski odbor solidarnosti**, Split, Šetalište Bačvice 10
tel. +385 21 488944
E-mail: dos.st@st.htnet.hr